

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 สรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. ขั้นตอนและวิธีการวิจัย
3. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผล
7. อภิปรายผล
8. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3
2. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ซึ่งเป็นการผสมผสานระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้กระบวนการวิจัยในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : AR) มี 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี หลักการ รูปแบบและการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และนำเสนอสำคัญไปใช้ในการร่างรูปแบบ

2. ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน เพื่อนำไปทดลองใช้ มีการดำเนินการนำร่างรูปแบบมาพัฒนา ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

3. ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบที่ผ่านการทดลองและตรวจสอบ ไปใช้กับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบและผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : AR) 4 ขั้นตอน ได้แก่ วางแผน (Plan) ปฏิบัติตามแผน (Action) สังเกต (Observe) และสะท้อนผล (Reflection) (PAOR) กับกลุ่มเป้าหมาย

4. ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและนำเสนอผลการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนศรีโกสุมวิทยามิตรภาพที่ 209 ทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน ครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 คน และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 12 คน และ โรงเรียน

เขว้าไรศึกษา ทำการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 12 คน ครูชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 9 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 12 คน รวมกลุ่มเป้าหมาย ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 7 คน ครู 18 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 24 คน รวม 49 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

1. แบบประเมินเพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ของรูปแบบเพื่อการวิจัย
2. แบบบันทึกการประชุมการสนทนากลุ่มย่อยงานวิจัย
3. แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้
4. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
6. แบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. แบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม สะท้อนความคิดเห็น ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์แบบประเมินที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผล

การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผลการพัฒนาสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่

1.1 การเตรียมความพร้อมบุคลากร ได้แก่ สร้างความตระหนัก พัฒนาบุคลากร แต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา

1.2 การจัดทำหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กำหนดโครงสร้างหลักสูตร จัดทำสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กำหนดเวลาเรียน จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสร้างเครือข่าย

1.3 การวางแผนและการนำหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ได้แก่ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จัดหา จัดทำ เลือกลงใช้และพัฒนาสื่อ จัดทำแผนและจัดการเรียนรู้บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัดและประเมินผล และวิจัยเพื่อพัฒนา

1.4 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลการดำเนินงาน และปรับปรุงพัฒนา ได้แก่ นิเทศภายในโรงเรียน กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลการดำเนินงานและปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้

2. ผลการประเมินการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ตามรูปแบบ พบว่ารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.02 และผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.15 และผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรให้ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จึงจะส่งผลให้ครูมีความมั่นใจ ในการจัดการเรียนรู้ และส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่ พบว่ามีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) การเตรียมความพร้อมบุคลากร ได้แก่ สร้างความตระหนักพัฒนาบุคลากร แต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กำหนดโครงสร้างหลักสูตร จัดทำสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กำหนดเวลาเรียน จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) การวางแผนและการนำหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ได้แก่ สร้างบรรยากาศการเรียน จัดหา จัดทำ เลือกใช้และพัฒนาสื่อ จัดทำแผนและจัดการเรียนรู้บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ วัดและประเมินผล และวิจัยเพื่อพัฒนา โดยร่วมกับ ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนให้สมบูรณ์ พัฒนาปฏิทินปฏิบัติงาน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผล การดำเนินการ และการปฏิบัติตามแผน โดยดำเนินการตามแผนการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่วางไว้ ได้แก่ การสร้างและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงฉบับสมบูรณ์และนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การนำเครื่องมือวิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการจัดการเรียนรู้ สัมภาษณ์ สอบถามผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และศึกษาเอกสารการสอน 4) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผล การดำเนินงาน และการปรับปรุงพัฒนา ได้แก่ นิเทศภายใน กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลการดำเนินงานและปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ เนื่องจากการพัฒนาแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้ผ่านการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการ รูปแบบและการพัฒนาแบบการบริหาร

จัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลง
จากผู้เชี่ยวชาญ ผ่านการสนทนากลุ่มย่อยงานวิจัย และใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action
Research : AR) มีความสอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.
2550) ข้อ 1 เร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่า
ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสอดคล้องกับกลยุทธ์ของโรงเรียนต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้
ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการ
จัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่นักเรียนทั้งด้านวิชาการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้
นักเรียนได้พัฒนาตนเองเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรม นำวิชาการ อยู่บนพื้นฐาน
ของความพอประมาณความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว รวมทั้งเงื่อนไขความรู้ และ
เงื่อนไขคุณธรรม(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2548 : 15-16) ดังนั้น
รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาในครั้งนี้ จึงได้รับ
การยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตรวจสอบ
และประเมินรูปแบบ

2. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3
พบว่า การบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความ
เหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้นำรูปแบบที่สร้างขึ้นมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ
ของผู้เชี่ยวชาญ ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ
เพื่อพิจารณารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในโรงเรียน การนำรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงในโรงเรียนไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและใช้รูปแบบที่ผู้วิจัย
ได้สร้างและพัฒนาขึ้นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และจากการประเมินความพึงพอใจ
ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อ
จัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน พบว่า มีความพึงพอใจต่อการ
บริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน อยู่ในระดับ
มาก เนื่องจากผู้บริหาร โรงเรียน ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ร่วมกัน

วางแผนจัดทำโครงการการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน กำหนดเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลการดำเนินงาน ทั้งในด้านการเตรียมความพร้อมบุคลากร ด้านการจัดทำหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการวางแผนและการนำหลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลการดำเนินงาน และปรับปรุงพัฒนา และหาข้อค้นพบ / ประเด็นที่น่าสนใจ ประเด็นที่ต้องการคำตอบเพิ่มเติมแล้วนำไปแก้ไขในการปฏิบัติการวิจัย ครั้งต่อไป เช่น ในวงรอบที่ 2 ได้แก่ปัญหาครูไม่เข้าใจในการวิจัยในชั้นเรียน และขาดความมั่นใจในการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา สอดคล้องกับ (Chris peel, J& Ann, H. 1990 : 89) วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจ ขอบเขตการยอมรับทางวิชาการ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า วัตถุประสงค์สื่อการเรียนการสอน และวิธีการสอนมีผลต่อขอบเขตการยอมรับวิชาชีพและผลต่อความพึงพอใจของครูรวมทั้งมีผลต่อประสิทธิผล สรุปผลการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกชั้นตอน ซึ่งพบว่า รูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในการนำสู่การปฏิบัติในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำรูปแบบไปใช้

1.1 รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน เป็นรูปแบบที่ดีมีความเหมาะสม จึงเห็นควรสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู และคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ซึ่งต้องให้ความสำคัญ และได้รับการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้อย่างต่อเนื่อง

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ควรเน้นการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และการมีคุณธรรมนำความรู้ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด

1.3 การติดตามดูแลให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ถือว่าเป็นพันธกิจสำคัญของโรงเรียนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่นักเรียนที่จะอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

1.4 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้บริหารจัดการอันเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสืบสานงานพระราชดำริ ให้ถือว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง โรงเรียนต้องมีการวางแผนที่ดีมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน และต้องมีการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

1.5 การนำรูปแบบไปใช้ในโรงเรียนควรมีการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบอย่างละเอียดจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ พร้อมทั้งนำความรู้ที่ได้ไปวางแผนปฏิบัติทุกเรื่อง และโรงเรียนต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ครู บุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษา ชื่นพื้นฐานผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยการจัดประชุม อบรมสัมมนาหรือจัดทำเอกสารเผยแพร่ และควรให้ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จึงจะส่งผลให้ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้ และส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนอื่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยอาจศึกษาจากโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จ โดยใช้รูปแบบการบริหารตามแนวทางนี้

2.2 ควรนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้ในโรงเรียนอื่นทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับอื่น ๆ ที่มีขนาดแตกต่างกัน แล้วทำการศึกษาเปรียบเทียบว่าได้ผลเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

2.3 ควรมีการศึกษาและพัฒนาตัวชี้วัดของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและให้เกิดความยั่งยืน